

Разгледувајќи го градителството на Мијаците, не можеме а да не забележаме дека објектот што тие го градат не се вклопува во сликата на карактеристична селска куќа. Иако настаната во чисто рурална средина, таа ги носи сите обликовни атрибути на градска куќа. Нејзината формална осмисленост и естетска дореченост, го пленуваат околото и на најпрефинетиот естет. Конструктивниот склоп, организацијата на внатрешниот простор, како и неговата декорација, обработката на елементите околу вратите и прозорците, оддаваат една префинетост и длабоко вкоренето чувство за логичност и естетика. Нејзината органска поврзаност со почвата со која е и функционално срасната, го прави просторот единствен и неповторлив.

Доживувајќи ја куќата во Мијачкиот крај, во неа ја наоѓаме снагата на креативниот набој, како и творечкиот потенцијал на нејзиниот творец, но и снагата на духот на нејзиниот корисник. Во неа е преточена снагата на природата на овој крај, постојаната борба на водата и карпата, преку кои се создадени неповторливиот кањон на реката Радика, и уште повеличенствениот кањон на Мала Река, хармонијата на непрегледните шуми на витката бука, сите контрасти и суровости, но и сета живописност, која гогобличува генот на ова племе.

Настаната како извонреден склоп на решенија со кои се задоволуваат сложените барања на животот на една фамилија во овој крај, таа го потенцира особено изразеното чувство за одреденост на формата и естетско обликување на објектот.

Низ една опстојна анализа на дејноста на Мијаците во оваа монографија докажано е дека Мијачките градители се есенцијалните втемелувачи на градителството на програмски и обликовно традиционална куќа на јужниот дел на Балканскиот Полуостров и на западниот дел од Мала Азија.

Понатмошното истражување потврди дека посебната склоност на Мијаците кон градителството и останатите уметнички занаети се должи на долговековното приклучување кон движењето на богомилите, што доведува до раскинување на стегите што ги наметнува институцијата – црква, а со самото тоа и ослободување на личноста до нејзините најдлабоки креативни потенцијали.

Третиот акцент на кој се однесува истражувањето е доказот дека традиционалниот начин на градење што го следиме во Македонија, низ градбите од XIX век, се потпира на долговековното градителско искуство, преиспитувано и развивано низ вековите и генерациите. Сведоштво за ова тврдење се моделите на куќи, кои имаат улога на жртвеници, од кои настарите датираат од околу 6500 год. п.н.е, и кои се единствена и карактеристична појава која нема аналогии со соседните културни групи. Основниот тип на објект-куќа со трем и чардак е оформен во периодот на антиката посведочен во градбите од V и IV век п.н.е. и низ долги периоди на развој и затишје, својата кулминација ја достигнува во традиционалните градби од XIX век.

Истражувајќи ги дострелите на оваа архитектура, во компарација со останатата традиционална архитектура на наведениот простор, иманентни и се карактеристики кои ја издвојуваат и ја прават посебна, особено поради нејзините можности да се приспособува и да се трансформира, а во суштина да не го загуби својот сопствен идентитет, како и извонредните организациони и естетски карактеристики, кои говорат за посебната улога што ја имаат мијачките градители. Тука се истакнува и големината на нивната архитектонска мисла, која може да се приспособува и трансформира, а во суштина да не го загуби својот сопствен идентитет. На тој начин и со огромна успешност таа ја создава традиционалната архетипска матрица, која ја следи целата понатамошна градба во местото, а со самото тоа го создава и понатаму го развива „genius loci“ – духот на местото.